

BESTILL MARKAKALENDEREN FOR 2017 – SE BAKSIDEN

GREVLINGEN

MEDLEMSBLAD | NATURVERNFORBUNDET | OSLO OG AKERSHUS (NOA) | NUMMER 3 | 2016 | 35. ÅRGANG

Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus

AKTIVITETSKALENDER

IKKE GÅ GLIPP AV TURER HØSTEN 2016

MER INFORMASJON OG EVENTUELLE ENDRINGER FINNES PÅ WWW.NOA.NO

4. SEPTEMBER Friluftslivets dag på Sognsvann

Søndag 4. september går starten for Friluftslivets uke, hvor friluftslivet feires en uke til ende. Starten går med Friluftslivets dag på Sognsvann. Den kan avsluttes 11. september på Frønsvoll i Nordmarka, hvor det vil bli aktiviteter for store og små. NOA stiller med egen stand på Friluftslivets dag på Sognsvann. Her vil det være forskjellige aktiviteter for barn, blant annet en ta- og føle-på utstilling, naturquiz med premie, og barna vil også få mulighet til å lage kongledyr som de selvsagt får med seg hjem. **Oppmøte:** Sognsvann: kl. 09.30-15.30

5. SEPTEMBER Sopptur i Nittedal

Er du glad i å plukke sopp? Føler du deg trygg på ulike typer? Vil du lære flere sopptyper å kjenne? Mandag 5.9 arrangerer Naturvernforbundet i Nittedal sopptur med soppkontrollør Siv Moen. Bli med på skogbunnjakt. Kanskje finner du noen sjeldne skatter? **Oppmøte:** Kl. 17.30 ved parkeringsplassen v/ Slattum skole. Kontaktperson/turleder: Soppkontrollør Siv Moen

11. SEPTEMBER Aktivitetsdag på Frønsvollen

Stallen og matpakke-kafeen holder åpent. Her kan du spise matpakka di, til drikke som saft, kaffe eller te. I Stallen har vi informasjon om området du befinner deg i og mange fine turforslag i eventyrskogene rundt Frønsvollen, samt informasjon om arbeidet til NOA. Her har også NOA merket flere løyper som byr på mange fine opplevelser i skogen. **Oppmøte:** Frønsvollen i Nordmarka. Setervollen ligger ca. 2 km inn fra Frognerseteren T-banestasjon.

18. SEPTEMBER Familiesøndagstur i Østmarka

Bli med på familiesøndagstur til Lutvann. Turen er tilpasset alle. Vi går på sti og vei til vi finner et bålsted. Det blir mulighet for fiske, og turer i nærområdet der vi snakker om vegetasjon, steinarter og hvorfor vi må ta vare på naturen. **Oppmøte:** Ved Trosterud T-banestasjon kl. 11.00. Turen avsluttes mellom 14.00-15.00. Ta med mat. Den kan gjerne grilles på bålet.

25. SEPTEMBER Båldag/dugnad på Gruvelihytta

Bli med til Gruvelihytta i hjertet av Romeriksåsene. ca 1 km øst for Engelstadvangen. Dette er et familiearrangement tilpasset alle aldre. Bålet/ grillen vil være tent fra kl 13.00. Arrangementet avsluttes ca. kl. 15.00. **Oppmøte:** Informasjon om arrangementet: Helge Viken mob tlf: 413 11 035

ONSDAGSFORUM BLIR NATURSEMINAR

NOA arrangerer to debattmøter og ett foredragsmøte på Litteraturhuset i Oslo i høst. Merk av datoene i kalenderen og møt opp!

12. OKTOBER: Norsk natur og friluftsliv som kilde til helse og livskvalitet - sager vi over den greina vi sitter på? Temaet er viktig, Stortinget skal nå i høst diskutere stortingsmeldingen om friluftsliv som Regjeringen la fram i vår. I panelet sitter Førsteamanuensis Bjørn Tordsson fra Høgskolen i Telemark, en representant fra Norsk institutt for naturforskning (NINA) og daglig leder av Dnt Oslo og Omegn Henning Hoff Wikborg. Det legges også opp til spørsmål og innlegg fra salen.

15. NOVEMBER: Naturglede. En reise i ord og bilder fra norske natur. Naturfotograf Arne Nævera kjent fra NRK tar oss med på en storslått reise.

30. NOVEMBER: Er biodrivstoff fra norsk skog et god klimatiltak? Dett er en sentralt spørsmål i den diskusjonen som går om hva som trengs for å få til et reelt "grønt skifte". Panel fra tre forskningsinstitusjoner, Professor Dag Hessen fra UiO, forskningsleder Erik Framstad fra norsk institutt for naturforskning (NINA) og forskningsleder Rasmus Astrup fra Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO). Spørsmål og innlegg fra salen.

Alle møtene starter kl. 18. Debattmøtene vil være gratis. På foredraget til Arne Nævera vil det bli tatt et mindre inngangsgebyr.

Møtene på Litteraturhuset er en stor satsing fra NOAs side på områder som er sentrale for oss. Møtene er åpne for alle og vi håper med denne satsingen der vi inviterer til debatt om sentrale spørsmål for naturvernet på et forskningsbasert kunnskapsgrunnlag å nå fram til mange med våre synspunkter. Det er viktigst at oppmøtet blir godt og debattene gode, så møt opp!

GREVLINGEN

Medlemsblad
Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus (NOA)
Maridalsveien 120
0461 Oslo

Telefon 22 38 35 20
noa@noa.no
www.noa.no

Bankgiro 1280.05.02347

Redaktør:
Ingunn Lund-Vang
918 17 453
lundvangingunn@gmail.com

Forsidebildet:
Finnerudseter i høstprakt.

Foto: NOA arkiv.

© Naturvernforbundet i Oslo og Akershus 2016
All tekst i artiklene kan fritt gjengis med referanse til Naturvernforbundet i Oslo og Akershus' kvartalskrift Grevlingen, årgang, nummer, artikkelnummer og artikkel. Fotografiene skal kun kunne gjengis etter innhentet tillatelse av fotograf og Grevlingens redaksjon.
ISSN 0803-6357

BLI MEDLEM
GI NATUREN EN STEMME

MEDLEMSKONTINGENT:
Hovedmedlem: 390,-
Familiemedlem: 450,-
Student: 200,-
Førsteårskontingent for student: 50,-
Pensjonist: 200,-

Kontoret på Vøienvolden er åpent mandag, tirsdag og torsdag, kl. 10-14.

Grevlingen blir trykket på 100% resirkulert papir og er miljøvennlig produsert og derfor svanemerket.

Trykk: itGrafisk
Opplag: 5.400

DET NORSKE KULTURLANDSKAPET

Det norske kulturlandskapet er tema for denne utgaven. Det er et landskap jeg kjenner godt - fra oppveksten på Finniskogen i Hedmark. Bølgende kornåkrer, store blomsterenger og bratte bakker med beitende kuer lå i kort avstand fra huset jeg vokste opp i. Rett på den andre siden av gjerdet lå granskogen og fristet med alt det den har å by på. NOA har stått for noen av de største seirene i bevaring av kulturlandskapet i Norge. Verdifulle områder som Maridalen og Kolsås/Dælivann-området er vernet i dag. Selv om NOA har mange seire under beltet, går kampen videre om verning av nye områder.

Slåttekunsten er gammel, men langt fra i ferd med å svinne hen. Det er stor interesse for å lære mer om tradisjonen med ljåslått og slåtteenger. Enkelte steder var vanlig å starte slåttan når solblommen eller «slåttegubben» blomstret. Det er ikke mange diktere som har hyllet solblommen, men min favoritt-dikter Hans Børli la merke til den knallgule blomsten ved skigarden hjemme. I diktet «Solblom» beskriver han solblommer som «sjeldne villblommer», og så at den likte seg i «den magre raumolda». I dag er solblommen plassert i kategori sårbar på Norsk rødliste. Ikke rart det ble jubel da vi fant flere eksemplarer av arten under et slåttekurs arrangert av Norsk Botanisk Forening i samarbeid med NOA i Nordmarka tidlig i august måned.

Slåtteenga er ikke bare en av de vakreste delene av det norske kulturlandskapet, men har også stor opplevelsesverdi. Mange har aldri opplevd en fargerik og duftende blomstereng som summer av humler og bier, og hvor gresshoppene synger. Visste du at det finnes bybarn

som aldri har hørt om blåklokker eller plukket de vanligste engblomstene? I Oslo skal kulturlandskapet bringes tilbake til byen, via et prøveprosjekt hvor det lages naturlige blomsterenger.

NOA opprettet i vår et Kulturlandskapsutvalg som driver med forskjellige prosjekter og aktiviteter, fra gammel-dags ljåslått til blomsterengvandring i Oslo og Akershus. Med NOA på laget kan mange barn som vokser opp i byen få rike naturopplevelser i blomsterenger og kulturlandskap også i framtiden.

Jeg vil få lov å takke Sigmund Hågvær, og Christian Børs-Lind fra Naturvernforbundet, for god hjelp med tekster og bilder til denne utgaven av Grevlingen. Og en stor takk til Bjørg Petra Brekke, leder i Naturvernforbundet i Bærum, for lån av Sigmund og Geir Hågværs lesverdige artikkel «Historien bak fredningen av Kolsås/Dælivann-området», som første gang ble trykket i Nøttekråka nr. 1 - 2011.

Ingunn Lund-Vang, redaktør

Ingunn Lund-Vang.

Mitt navn er Ingunn Lund-Vang og jeg tar over som redaktør etter Ingrid Næs-bakken Ekeberg. Å lage Grevlingen er en oppgave som jeg gleder meg stort over å få være med på.

ARTIKLENE I DENNE UTGAVEN AV GREVLINGEN

- Kulturlandskapet i våre hjerter
- Kulturlandskapsutvalget
- NOAs viktige kulturlandskapsseire
Kolsås-Dælivann-området
Maridalem
- Tanumplatået
- Kritisk truede arter i kulturlandskapet
- Utvalgte kulturlandskap i Oslo/Akershus
- Slåtteeng
- Bokspalten
- I Oslo flytter kulturlandskapet inn i byen
- Stubbestitter

TELEFONEN VÅR ER BETJENT MANDAG, TIRSDAG OG TORSDAG FRA KL 10.00 TIL KL 14.00.

KULTURLANDSKAPET I VÅRE HJERTER

Bortsett fra skogen, er det ingen biotoper som har flere truede arter enn kulturlandskapet. Riktig bruk av kulturlandskapet er derfor viktig naturvern – og som vi skal se: viktig menneskevern.

Arter tilpasser seg sitt miljø. De som er flinkest til å tilpasse seg overlever, de andre forsvinner. Slik er det ikke bare i den ville naturen, men også der mennesket har tatt jorda i bruk og formet vegetasjonen etter sine behov.

Det landbruket vi driver i dag, er et helt annet enn det som ble drevet da artene foretok sin tilpassing til menneskets arealbruk. Før bonden ble forretningsmann, med salg av avling og innkjøp av innsatsmidler, var jordbruket basert på selvberging, utnyttelse av naturens kretsløp og de godene naturen kunne gi. Og allsidighet: Husdyr som kunne benytte grovfor fra eng og beite, og omdanne dette til melk og kjøtt, og som samtidig ga gjødsel til dyrking av vekster som vi mennesker kan spise. Uten husdyrene (og fisken) hadde det ikke kunnet bo mange i landet. Arealer til korn og andre vekster som kunne benyttes direkte av mennesket, var minimale i forhold til de store områdene som ble benyttet til førsanking.

Uten innsats av kunstgjødsel, var det næringstilgangen til plantene som var begrensende for veksten. Langt tilbake, før man var bevisst verdien av dyregjødsel, og enda mindre hadde kunnskap om hvordan benytte gjødselsbestanddelene, var man avhengig av store arealer for beiting og å hente fôr der det var å finne; på de grunnlendte slåtte-markene, i myrer og i form av lauv. Alle ressurser nær gården ble tatt i bruk, og ekstra fôr ble hentet hele sommeren gjennom beiting på setrene og slått av setervoller. Gjennom tørking kunne gras og lauv oppbevares gjennom vinteren uten å bli skjemt.

Med liten tilførsel av næring ut over det jordsmonn og berggrunn kunne avgi, ble det utviklet plantesamfunn av nøysomme arter. Blomsterengene, som vi opplever som romantiske og opplevelsesrike deler av kulturlandskapet, er egentlig et resultat av lang tids høsting av det naturen greier å produsere, uten tilførsel av næring utenfra.

Truslene mot artene i kulturlandskapet kommer fra to kanter: dels fra omleggingen til mer intensive driftsformer, og det disse medfører av endrede livsforhold, og dels fra endret arealbruk, ved at blomsterenger og beitemarker gror igjen, eller at de bygges ned.

Det er ikke kornåkrene som huser de truede og sårbare artene. Som i skogen, er monokulturer i jordbruket menneskets svar på hvordan få mest mulig nytte for oss ut av et område. Kunsten er å ikke dele med for mange andre. Ved å forme vekstsamfunn med bare nytteplanter, øker avlingene – så lenge vi klarer å skaffe næring nok, og holde andre arter på avstand - arter som fint ville tilpasse seg åkervekstene, men som vi ser på ugress og skadedyr, fordi de spiser av lasset som vi vil ha for oss selv. Høyproduktive grasmarker og kornåkre er noe helt annet enn det kulturlandskapet som mange arter er tilpasset til.

Norge gror igjen, sies det. Men det er upresist: Kulturlandskapet gror igjen. Arealene som vi før var helt avhengige av, for å skaffe nok vinterfôr eller sommerbeite til dyra. Gjennom bevissthet om utnyttelse av husdyrgjødsel og - i nyere tid - bruk av kunstgjødsel, har vi kunnet dyrke mat til mennesker i store

mengder, på mindre arealer og uten å gå veien om dyremagen. Jordbruket er blitt mer arealintensivt og mindre arbeidsintensivt – vi dyrker mye mer på et stadig mindre areal, men har gjort oss totalt avhengige av kunstige innsatsmidler som kunstgjødsel, sprøytemidler og maskinbruk.

For kulturlandskapet betyr dette at vi bare bruker den beste jorda, resten blir liggende brakk, eller plantes igjen med skog. Blomsterengene og beitemarkene er truet, ikke bare gjennom denne brakkleggingen, men ved at disse – i jordbruksmessig forstand – mindre produktive områdene er de som er lettest å omdisponere til nedbygging og annen bruk

Oslo og Akershus har spesielle utfordringer i forhold til å bevare jord og kulturlandskap. Kombinasjonen av næringsrik grunn og et godt klima, kombinert med rolige landformer med mye løsmasser, ga ideelle vilkår for jordbruk. Helt fram til krigen var det stor jordbruksaktivitet i hele området. Sammenslåingen av Oslo og det gamle Aker herred, medførte at byen tok en stor jafs av landets mest produktive jordsmonn. De gamle storgårdene i

Østre og Vestre Aker ble i løpet av noen tiår fullstendig nedbygget. Den samme utviklingen ser vi nå i nærområdene til det som i realiteten er bykjerner i Akershus: Lillestrøm, Ski, Ås ...

Selvsagt er det attraktivt å bo i dette området, og politikken har så langt vært ført med sikte på å tilfredsstille ønskene om å bosette seg her. Men det er en kortsiktig og uansvarlig politikk. Selv om vi i dag, med stor grad av sikkerhet, kan gå i butikken og kjøpe det vi trenger av mat, er ikke det en selvfølge i all framtid. Både endrede maktforhold ute i verden, klimaendringer, redusert arts mangfold og uønskede effekter av menneskelig virksomhet kan endre situasjonen. Det kan igjen bli avgjørende at vi greier å dyrke mer av maten vi spiser selv – også om vi ikke lenger greier å framskaffe alle innsatsmidlene.

I tillegg til arts mangfoldet og matvaresikkerheten, har kulturlandskapet også en viktig rolle som identitetsskaper og trivselselement. Svært mange identifiserer seg med det landskapet de er vokst opp i, eller med natur- eller kulturlandskap de har ferdes mye i, hatt gode opplevelser eller forbinder med slektninger og nære venner. Selv

Finnerudseter i strålende høstdrakt.

Foto: NOA arkiv.

kan jeg fortsatt se for meg jordene og gårdene på Tanumplatået og på Vøyenenga i Vestre Bærum rundt 1960, der morfaren min var prest, og vi stadig var på besøk. Eller Maridalen, med gårdene, skaubitene i mellom; åkerholmer og randsoner. Forbudt hyttebygging og fugletitting langs Maridalsvannet. Og så skiturene på jordene i egne løyper.

Skal vi ta vare på kulturlandskapet, alle artene som hører til og muligheten for også i framtiden å kunne dyrke den maten vi trenger, må vi endre politikken. Matjord kan ikke lenger få bli byggegrunn. På samme måte som vi verner natur og verner Marka, må vi verne dyrkajorda. Kanskje kan det i vår region kombineres? Vi har Markagrensa, som sikrer at Marka ikke blir nedbygd. Kunne vi utvide Marka til også å omfatte all dyrkajorda som ligger inntil? Markaloven er slik konstruert at det skal være lett å legge områder inn i Marka, men vanskelig ta dem ut. Å legge matjord, beiter og gammelt slåtteland inn i Marka, ville de få en førsteklasses beskyttelse, på linje med vern. På den måten kunne vi for eksempel gitt Tanumplatået i Bærum den beskyttelsen vi har kjempet for i nær 30 år, og satt en stopper for den stadige bit-for-bit-utbyggingen som politikerne ikke ønsker å stoppe.

For kulturlandskaps-artene vil et slikt grep være et viktig første steg, men ikke tilstrekkelig. Fordi de er knyttet til driftsformer som ikke lenger praktiseres, er de avhengige av aktiv skjøtsel av biotopene. Beite og slått av områder som ikke anses drivverdige. Her kommer de frivillige organisasjonene inn i bildet. I Sverige har man egne Hembygdsforeninger (<http://www.hembygd.se/>), som går sammen om dugnader for å holde kulturlandskapet i grenda eller bygda i hevd. Kulturarbeid av ypperste klasse og samtidig sosialt – det er gøy å være med i slåttene. Ungene elsker å være med på å føre dyra til nye beitehavner. I stedet for å slippe dyra løs langt inne i Marka, kunne man kanskje heller gått sammen om å la dem være «beitepusere» og kulturlandskapsarbeidere i det truede kulturlandskapet?

Sammen med Botanisk Forening, SABIMA og andre har NOA så vidt begynt å smake på mulighetene for en innsats for kulturlandskapet. I løpet av sommeren og høsten er vi med på å rydde kratt og slå graset i noen biologisk viktige områder. Så får vi høstet erfaringer, med sikte på neste års innsats. Har du lyst å være med? Ta kontakt med kontoret (noa@noa.no eller telefon 2238 3520).

KULTURLANDSKAPSUTVALGET

Kulturlandskapsutvalget er et nytt prosjekt i regi av NOA.
Det ledes og driftes av Siri Khalsa og Susanne Lemmingson.

Siri Khalsa forteller at formålet med prosjektet er å skjømte og etablere flere slåttemark-lokaliteter og andre sjeldne naturtyper i Oslo, og spre interesse og kunnskap om kulturlandskap. Tiltak er alt fra luking av svartelistede arter, rydding av kratt og slått med ljå.

– Vi har støtte fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus for prosjektet og samarbeider med Bymiljøetaten om skjømte i engen ved Ulsrud og om fjerning av svartelistede arter rundt naturreservatet på Dronningberget, sier Siri Khalsa. – Prosjektet har gått ut på å øke kvaliteten på og skjømte eksisterende slåtteenger (Solbakken Ø i Nannestad, eng ved Ulsrud t-bane og Prinsdal skytebane) og fjerning av svartelistede arter i lokaliteter med sjeldne naturtyper (Dronningberget, Løkenesskogen).

Et eksempel på tiltak for restaurering er engen ved Ulsrud t-bane som ikke blitt slått på mange år, og har lite blomstereng preg. I tillegg til slått på denne lokaliteten, skal vi påføre høy fra en etablert slåtteeng og spre frø for å hjelpe etablering av blomstereng.

Fremover skal NOAs Kulturlandskapsutvalg ha en dugnad med rydding av svartelistede arter i Løkenesskogen i samarbeid med botanisk forening, og en ryddedugnad i slåtteengen i Solbakken i september (ikke fastsatt dato).

På NOAs nettside vil du finne informasjon om Kulturlandskapsutvalgets aktiviteter.

NOAS VIKTIGE SEIRE FOR KULTURLANDSKAPET I OSLO OG AKERSHUS

Historien bak fredningen av Kolsås-Dælivann-området

Bærum kommune er så heldig å ha et 5,3 kvadratkilometer stort landskapsvern-område, som for all fremtid skal være skjermet mot store tekniske inngrep. Det omfatter Kolsås-massivet samt kulturlandskapet omkring Dælivannet og videre sørvestover. Naturen er både variert og vakker. Her finnes et rikt dyre- og planteliv, og i tillegg fornminner som helleristninger, bygdeborger og gravhauger. Her kan du utforske Kolsåsens hemmelige kløfter, vandre på stille skogsstier, undre deg i det gamle kulturlandskapet, eller kanskje nyte sommer- natten ved Dælivannet. Men du er ikke den første som oppdager Dælivannets skjønnhet. I Nasjonalgalleriet finner du både "Gutten med siljefløiten" av Christian Skredsvig og "Sommernatt" av Eilif Peterssen, begge malt ved Dælivannet sommeren 1886. Kolsås/Dælivann-området er i dag et viktig friluftsliv- og rekreasjonsområde for Bærums befolkning. Tilgang på slike naturkvaliteter kunne vi kalle grønn velferd. Her kan man hente naturbetinget livskvalitet.

Faksimile fra Aftenposten 18. desember 1965, hvor det foreslås å fredre fuglelivet og natur- og kulturlandskapet i Dælivann-området, med en del av Kolsås-massivet.

Hvor "Gutten med Siljefløiten" ble malt

Faksimile

Men hvordan kom denne fredningen i stand? Vi må gå 45 år tilbake i tid.

1965: Første fredningsforslag

Den 18. desember 1965 sto følgende artikkel på trykk i Aftenposten: Hvor "Gutten med Siljefløiten" ble malt. Her ble natur- og kulturlandskapet omkring Dælivannet, samt en del av Kolsås-massivet foreslått fredet sammen med fuglelivet i området (se faksimile). Forslagsstillerne var to studenter og brødre: Undertegnede Geir og Sigmund Hågvær.

1966-68: Kommunaldepartementet følger opp fredningsforslaget

Den 4. januar 1966 sendte vi fredningsforslaget til Hjalmar Munthe-Kaas Lund, den gang forsøksleder i Statens

viltundersøkelser, og ba ham presentere det for naturverninspektøren eller Naturvernrådet. Hjalmar Munthe-Kaas Lund var den gang den mest kjente person i Bærum når det gjaldt å ta vare på natur og dyreliv, og vi kjente ham fordi han hadde lært oss å ringmerke fugl. Han overleverte brevet til naturverninspektøren 11. januar, og 24. mai 1966 ble det foretatt en befaring i Dælivann-området av naturverninspektøren, Hjalmar Munthe-Kaas Lund og en representant for Administrasjonen for friluftsliv og naturvern i Kommunaldepartementet.

Den 20. april 1967 gikk et viktig brev fra Kommunaldepartementet til Bærum kommune med gjenpart til oss. Departementet var positivt til vernetanken og spurte om Bærum kommune i sin generalplanlegging har fastlagt noe om arealdisponeringen i dette området.

1968-69: Øystein Dalland registrerer verneverdiene systematisk

Den unge og allsidige geografen Øystein Dalland fikk i 1968 følgende oppdrag fra Kommunal- og arbeidsdepartementet og de tre kommunene Bærum, Asker og Lier: Verneverdige områder skal kartlegges i hver kommune. Man mente at de tre kommunene representerte biologisk viktige områder i Norge, og at verneverdig natur burde registreres før arealdisponeringen var kommet for langt. Egentlig var det Statens Naturvernråd som lå bak og som i oktober 1968 innkalte kommunene til et møte i departementet. Vi må huske på at Miljøverndepartementet ikke ble opprettet før i 1972, og at naturvernarbeidet altså lå i Kommunaldepartementet, med det frittstående Naturvernrådet som en viktig faglig pådriver.

Dallands rapport ble levert i november 1969 med tittelen: "Naturvern-inventering i Asker, Bærum og Lier 1968-69". Rapporten var svært grundig. Den

Det vakre Dælivannet, med den historiske gården Dalbo i forgrunnen, ligger sentralt i Kolsås-Dælivann landskapsvernområde. Bildet er tatt fra Kolsåsen. Like hitenfor husene finnes ca. 3000 år gamle helleristninger fra bronsealderen. Hever vi blikket over bildekanten, ser vi sammenhengende bebyggelse fra Oslo og inn til kanten av verneområdet. Den skogklede Fleskumåsen bak Dælivannet danner en viktig skjerm mot Dælivann-senkningen.

Foto: Magne Midttun.

kom også i siste liten, for de løpende reguleringsforslag i kommunene sto i ferd med å låse fast en rekke meget verdifulle naturområder til utbyggingsformål – blant annet deler av Dælivann-området. Kommunene befant seg nemlig i en "ekspansiv utbyggingsituasjon". For Kolsås/Dælivann-området fremmet Dalland et fremtidsrettet "korrektiv til planutkastene" som besto i å redde et stort og sammenhengende område mot utbygging – mens det ennå fantes intakt. Dallands forslag dekket dagens verneområde, men var enda større – i alt 7,5 kvadratkilometer.

Senere skjøttet Bærum kommune på med en utredning fra Norges Landbrukshøgskole. Tanken om et større verneområde engasjerte mange. I Budstikka fra 22. november 1972 kan vi for eksempel lese at Bærum naturvernkonsulent Jørn Haugen hadde orientert Høyrekvinnens klubb om vernetanken på Høvik bibliotek. Referatet sluttet slik: "Antallet spørsmål og den iver med hvilken det ble stillet, viste tydelig den interesse møtedeltagerne hadde av aftenens møtetema".

1973: Miljøverndepartementet verner området midlertidig

Da Miljøverndepartementet ble opprettet i 1972, var Kolsås/Dælivann-saken en av de første vernesakene man tok fatt i. I den nye naturvernloven av 1970 hadde man fått en ny verneform: landskapsvernområde. Den var spesiell ved at den tok hensyn til landskapsbildet. Kriteriene var et "egenartet eller vakkert natur- eller kulturlandskap". Kolsås/Dælivann-området var alt dette på en gang: Både vakkert og egenartet, og både kultur- og naturlandskap. Verneformen var relativt mild, men det var forbudt med inngrep som vesentlig kunne endre landskapets art eller karakter. Fortsatt landbruksdrift i kulturlandskapet var ønskelig, men uten at det innebar vesentlige nye naturinngrep. Vi var i 1972 begge nyansatte konsulenter i Naturvernavdelingen i Miljøverndepartementet, og Sigmund fikk saken til behandling.

Det var på den tiden stor risiko for uønskede inngrep i området. Blant annet fryktet man flatehogster som ville endre landskapets karakter. Departementet ville derfor benytte en spesiell hjemmel i den nye loven, nemlig midlertidig vern. Den 2. februar 1973 opplyste Budstikka og Aftenposten at Bærum bygningsråd hadde sluttet seg til forslaget om midlertidig vern, og at saken var oversendt formannskapet og kommunestyret. Miljøverndepartementets vedtak om midlertidig vern ble truffet 2. mars 1973. Vernet innebar blant annet forbud mot flatehogst, fordi man ikke hadde full oversikt over hvilke skogspartier som var særlig verneverdige. Vedtaket vekket en god del protester, noen på grunn av misforståelser. Men nå hadde man fått et kontrollert pusterom. Og alle parter ble bedt om å uttale seg med tanke på varig vern.

1978: Varig vern vedtas mot kommunens ønske

Mens området var midlertidig vernet, kom man til bedre enighet med grunneiere og landbruksmyndigheter. Departementet åpnet for begrenset flatehogst mot at de mest verneverdige skogspartiene ble avsatt som reservater. For landbruket innebar vernet i praksis

vern av matjord, og sikkerhet for at det gamle kulturlandskapet ikke ble nedbygget.

Bærum kommune likte ikke verneforslaget. Kommunen kunne gå med på vern av selve Kolsås-massivet, men ville selv forvalte resten av området gjennom bygningsloven. Det viste seg at kommunen ønsket å ha muligheten til å legge boligfelt nær Dælivannet, blant annet på Fleskumåsen øst for Dælivannet og i det kulturlandskapet som befant seg øst for Dæliveiens begynnelse ved Valler. Dette fant departementet å være klart i strid med verneformålet. Også Dallands utredning la vekt på at Fleskumåsen må beholdes som en intakt åsrygg mot bebyggelsen, og som en buffer mot Dælivannet. Det verserte også planer om golfbane, ridesenter og nye veier i kulturlandskapet, som stred mot verneformålet.

Fylkesmannen skalket av noen hjørner av området til boligbebyggelse fordi områdene lå nær Bærumsbanen, men satte ellers ikke hindringer i veien for et vern.

Mot kommunens ønske ble hele Dælivannsenkningen beholdt i verneplanen – inkludert Fleskumåsen, slik det var anbefalt av Dalland og planlagt av departementet. Den 30. juni 1978 ble varig vern vedtatt i statsråd ved kongelig resolusjon.

Epilog

Saken er ikke enestående, da kommuner ofte har protestert mot statlig vern. Men med tiden innser gjerne kommunen, og ikke minst innbyggerne, verdien av å ta vare på sammenhengende natur. Bærum kommune er i dag med rette stolt av området. Det er hyggelig. Kanskje har de fleste nå glemt hvordan det gikk til. Men det var staten som reddet området som en helhet for fremtiden. Det er statens oppgave å tenke langsiktig arealforvaltning, og om nødvendig å redde nasjonale naturverdier gjennom vern.

Flyfotoet fra 1951 viser hvordan store deler av Bærum i nærheten av Kolsåsen fremdeles var et kulturlandskap med begrenset bebyggelse. På fotoet fra 2000 ser vi at bebyggelsen har presset seg langt innover. Den røde streken viser grensen for landskapsvernområdet. Bebyggelsen ligger klistret inntil vernegrensen, men her er det stopp! Bare statlig vern gir full sikkerhet mot nedbygging av natur.

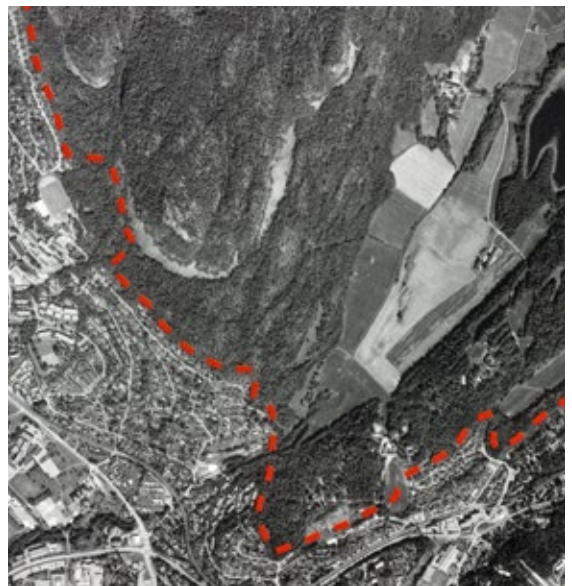
I 1982 utgav Bærum Natur- og Miljøvern sammen med Pedagogisk senter i Bærum kommune et informasjonshefte på 56 sider: Kolsås-Dælivannområdet (Redaksjonskomité: Ingrid Lysgaard, Karine Lenth og Hjalmar Munthe-Kaas Lund).

Saken er tidligere trykket i *Nøtteskrika*

Flyfoto av Kolsås-Dælivannområdet med 50 års mellomrom: 1951 og 2000.

I løpet av denne tiden er det varierte kulturlandskapet i lavere strøk blitt bygget kraftig ned, og bebyggelsen har krabbet oppover Kolsåslia i venstre del av bildet. Den prikkede linjen på flyfotoet fra 2000 viser grensen for landskapsvernområdet som ble etablert i 1978. Linjen viser med all tydelighet hvordan vern effektivt stopper forbruk av natur. Også partier fra det gamle kulturlandskapet er bevart ved Dælivannet til høyre i bildet.

Foto: Terratec.

Visjon som ble virkelighet

Etter 20 års kamp ble Maridalen, som er et av de sju viktigste kulturlandskapene i Norge, vernet. Dette er historien, eller en av de mange historiene, som viser hvordan Naturvernforbundet er «alle miljøaksjoners mor».

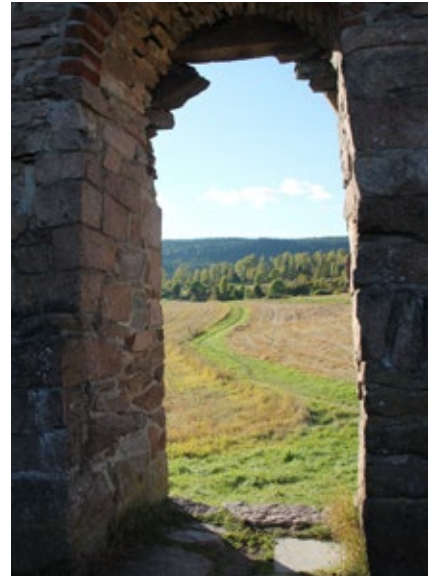
Et stykke kulturlandskap sett gjennom åpning i ruiner etter St. Margareta-kirken i Maridalen. Kirken er en enskipet steinkirke i romansk stil, fra midten av 1200-tallet.

Foto: Christian Børs-Lind.

I et overspent øyeblikk seint på 80-tallet unnfanget Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA) en grensesprengende visjon: Kunne vi se for oss en vernet, grønn akse tvers gjennom Oslo, fra fjord til fjell? Nærmere bestemt: En historisk, vernet korridor fra middelalderuinene på Hovedøya i sør, via Akerselva med kulturhistoriske industrimiljøer, gjennom Maridalens unike kulturlandskap og videre inn i gammelskogen opp mot Mellomkollen i nord? Det kunne vi!

Men noe som het Brekke Golfklubb (tidligere Maridalen Golfklubb) hadde en annen visjon: Hva med å få kommunen med på vederlagsfritt å sette av 720 mål (i praksis ca. 2000 mål) eksklusivt til en kommersielt drevet 18-hulls golfbane, i et bredt belte på tvers av dalens inngangsparti, med resten av dalen som innbydende bakgrunns-kulisser? I så fall ville de også bokstavelig talt kutte NOAs visjon om en grønn, kulturhistorisk akse gjennom Oslo tvers over.

I flere tiår sto kampen om fredning av dette unike landskapet, og paradoksene er mange. Det største tør være det faktum at kampanjen som «Brekke Golfklubb» kjørte for å anlegge atten hulls golfbane på tvers av dalens inngangsparti, i praksis utløste så mye folkelig motstand at det i stedet endte med opp-

rettelsen av Maridalen Landskapsverneområde.

Folkeaksjonen sto på med møter, debattinnlegg, innsamling av underskrifter på stands, osv. Vi frydet oss da Aftenpostens aftenutgave meldte at «I den timen Aftenposten fulgte aktivistene på stand, var det ingen som signaliserte støtte til golfplanene, mens folk strømmet til for å skrive under på protestlistene».

30. august 2001, det er den forrige Stoltenberg-regjeringens aller siste regjeringssmøte. Maridalen står på sakskartet og vedtas vernet som landskapsvernområde i sin helhet. Golfplanene er ute av saga og Oslos grønne akse er komplett.

Med vernet i 2001 ble NOAs visjon om en vernet korridor fra fjord til «fjell» i Oslo en realitet. Gjennom middelalder ruinene på Hovedøya, Akerselva med sine kulturhistoriske industrimiljøer, Maridalens agrarhistoriske kulturlandskap og videre inn i gammelskogen med Mellomkollen ble naturreservatet komplett.

Omarbeidet tekst. Historien kan leses i sin helhet i NOAs jubileumsbok «Naturglede og kamp i hundre år».

Åker i Maridalen. Her ser man intakt bekkeløp med kantvegetasjon som sikrer biomangfold; planter, insekter og fugler. Slikt er utradert i det moderne jordbrukslandskapet.

Foto: Christian Børs-Lind.

KAMPEN FOR VARIG VERN AV TANUMPLATÅET

Tanumplatået er et sammenhengende kulturlandskapsområde fra Tanum til Skuibakken og er unikt i nasjonal sammenheng. Det utgjør et av de mest verdifulle kulturlandskapene i det sentrale østlandsområdet, har en rik og vedvarende historie med 3000 år gamle røtter tilbake til tidlig bronsealder, og har store naturverdier som følge av rikt jordsmonn og gunstig klima. Dette eldgamle, intakte kulturlandskapet er en av Bærum kommunes fremste tradisjonsbærere, og et viktig rekreasjonsområde for Bærumns befolkning.

I snart 50 år har velforeninger, organisasjoner, institusjoner, grunneiere, lag og enkeltpersoner stått opp og forsvart platåets mange verdier mot utbyggingspress og forringende inngrep.

Det har fire ganger blitt fremmet verneforslag for Tanumplatået: i 1988 og 1990 fra Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (den gang Østlandske Naturvernforening), i 2005 fra Skui Vel og WWF, og i 2008 til Fylkesmannen og Miljødirektoratet fra Naturvernforbundet i Oslo og Akershus, Tanum vel og Naturvernforbundet i Bærum.

Tross dette står det verdifulle området fortsatt uten formelt vern, og med dagens utvikling vil Tanumplatåets karakter og verneverdi gradvis forringes som følge av mange små og store inngrep over tid. Vi er skuffet over kommunedelplanen som nylig er vedtatt, der bl.a. områdene Skui/Kveise og Staverstetta skal bebygges. Bit for bit tillater kommunen at området omdisponeres, uten en helhetlig plan for varig sikring.

I kommunens arealstrategi heter det blant annet at «Bærumns særpreget med grønne landskaper og et variert boligmiljø skal bevares» og det «skal sikres nok arealer til rekreasjonsformål, idrett og friluftsliv». Arealstrategien fastslår at den øvrige boligbyggingen

skal legges til kollektivknutepunkter og sentre som ligger til eksisterende bane-traseer, og boligbyggingen i resten av kommunen skal begrenses. Videre skal «Bærumns særpreget med grønne landskaper og variert boligmiljø bevares.» Vern av Tanumplatået vil være svært formålstjenlig for å oppfylle målene i kommunens arealstrategi, ved å sikre at et av Bærumns mest karakteristiske områder består. Vi viser til vernet av Kolsås-Dælivann som landskapsvern-område i 1978, som satte endelige grenser for ytterligere inngrep. Kommunen var den gang imot vernet, men både kommunen og innbyggerne skryter i dag av området. Ved siden av å ha et rikt biologisk mangfold og mange kulturminner, er det et høyt verdsatt område for undervisning, rekreasjon og friluftsliv.

I Ole Kristian Udnes' artikkel «Evig vern av umistelige verdier» fra 2015, gjør Udnes det klart «at dette helhetlige kulturlandskapet må sikres for all fremtid», og at «området har så stor økologisk, kulturell eller opplevelsesmessig verdi at det bør vernes mot inngrep som endrer landskapets karakter».

Kommunedelplanen er ikke en garanti for å ivareta verdiene på Tanumplatået. Bare statlig vern setter endelige grenser for inngrep, og sikrer at fremtidige generasjoner vil kunne ha nytte og glede av et helhetlig landskap på Tanumplatået, med intakte landbruks-, kultur- og naturkvaliteter av nasjonal verdi.

Det er på tide at dette fantastiske området får varig vern, og skånes fra å bygges ned bit for bit over tid. Det godt dokumenterte forslaget om landskapsvern fra 2008, som har minst like stor gyldighet i dag. De siste sidene av verneforslaget viser kart over det aktuelle området. Alternativt kan deler av om-

rådet vernes etter kulturminneloven. En slik kombinasjon av naturmangfoldloven og kulturminneloven er med hell brukt i den vedtatte verneplanen for Bygdøy.

Kommunen har ved flere anledninger uttalt seg positivt og begeistret over de mange verdiene på Tanumplåtået. Vi forventer at det nå tas grep som på en varig måte sikrer dette helhetlige landskapet på en like god måte som

Kolsås–Dælivann er sikret. Et kommunalt initiativ til landskapsvern er korteste vei til målet. Da vil fylkesmannen og sentrale myndigheter følge opp, og det blir ro om saken i kommunen, blant innbyggere og verneorganisasjoner. Vi ser fram til å kunne gratulere kommunen med et slikt endelig vedtak.

Tekst fra NOAs innspill til kommuneplanens arealdel om varlig vern av Tanumplåtået, fra mars 2016.

Tanumplåtået sett fra Skui-siden, altså mot syd, med Tanum kirke i det fjerne.

Foto: Erik Jørgensen.

intervju med Anna Blix/Sabima

KRITISK TRUEDE ARTER I KULTURLANDSKAPET

NOA har tatt en prat med Anna Blix, biolog og rådgiver i Sabima, om truede arter og vegetasjonstyper og vern av disse i kulturlandskapet.

Anna Blix, biolog og rådgiver i Sabima.

Foto: privat.

Hvilken betydning har kulturlandskapet for truede arter?

Kulturlandskapet er levested for 20 prosent av de trua artene i Norge. Der som kulturlandskapet blir borte mister vi mange arter.

Er noen former av kulturlandskap hjem for flere truede arter enn andre?

Man kan definere kulturlandskap veldig bredt, som alt som er menneskepåvirket landskap. Det er en litt for bred definisjon hvis den skal være relevant, så vi pleier å bruke betegnelsen landbrukets kulturlandskap. Innenfor den-

ne kategorien er det noen typer som har flere trua arter enn andre. Slåttemark og slåttemyr er «utvalgte kulturlandskap» etter naturmangfoldloven, og har et særlig stort antall av trua arter. Også hagemarker, styvingstrær og stølslandskapet er viktige områder for de trua artene i kulturlandskapet.

Hvordan kan vi best verne om truede vegetasjonstyper i kulturlandskapet?

Den beste måten å ta vare på de trua naturtypene i kulturlandskapet er gjennom å bruke det sånn det har vært

brukt gjennom tusenvis av år. Har et område vært sambeita av kyr og sau, vil den beste måten å skjytte det på være å fortsette denne skjøtselen, men ta hensyn til at man mange steder bruker moderne dyreraser og ikke de gamle rasene når man beregner beitetrykket.

Hvor mange truede arter i kulturlandskap er på den norske rødlisten?

814 arter på rødlista er avhengige av kulturlandskapet, og av disse er 515 trua. Det er flere plante- og insektarter det haster med å redde. I Oslo og Akershus har vi for eksempel artene åkerrikse, lakrismjeltblåvinge og dvergtistel som er på rødlista som kritisk trua.

Er det arter som forsvinner fra Norge fordi kulturlandskapet minsker?

Ja. Et eksempel er lakrismjeltblåvinge, som man frykter har dødd ut nå, selv om den står som kritisk trua og ikke regionalt utdødd i rødlista. Sommerfuglen prikkroutevinge var før vanlig i Oslo og andre steder, men finnes nå bare på øya Rauer i Østfold. Begge disse sommerfuglene blir borte fordi kulturlandskapet ikke skjottes sånn som før.

Utgjør svartelistede arter en trussel mot kulturlandskapet?

Ja, og særlig i Oslo. Her har vi mange arter som trives i slåtteeenger med mye kalk. Mange svartelistede arter, som lupin og syrin truer kulturlandskapsarter som vokser på øyene i Oslofjorden og andre kalkrike steder, som på Ola Narr midt i Oslo.

Hvordan jobber Sabima for å ta vare på truede arter i kulturlandskapet?

For Sabima er det viktig at skjøtsel av kulturlandskapet blir del av ei lønnsom landbruksnæring, og ikke et slags levende museum som bare spesielt interesserte personer steller. Vi jobber opp mot partene i jordbruksoppgjøret, og vi gir informasjon om hvordan man kan skjytte ulike typer kulturlandskap. Vi har laget flere hefter om skjøtsel av kulturlandskapet.

– Sabima jobber for å få politikerne til å tilrettelegge for landbruk over hele landet som inkluderer slått og beite. Slik det er i dag belønnes produksjon i kilo og ikke hvor mye landskap man har skjøtter. Da hopper politikerne

over et viktig ledd i matproduksjonen: samspillet med vill natur. For å få til det jobber vi med å øke kunnskapen hos både politikere og landbruksnæringen om behovet for et artsrikt kulturlandskap. Anna Blix, biolog og rådgiver i Sabima.

Engmarihand, en flerårig urt i orkidéfamilien, er en sjelden art på fuktig-våt og vanligvis kalkholdig kulturmark (slåtte- og beitemark), strandeng og myr. Her på slåttemyr, Svendsrud i Asker.

Foto: Sabima.

Lakrismjeltblåvinge ble fredet i 2010. Arten er historisk kjent fra et titalls lokaliteter i indre Oslofjord. Arten har ikke blitt observert siden 2013, trass grundige søk både i 2014, 2015 og 2016.

Foto: Hallvard Elven.

UTVALGTE KULTURLANDSKAP I OSLO OG AKERSHUS

Satsingen på «Utvalgte kulturlandskap i jordbruket» er et samarbeid mellom miljø- og landbruksmyndigheter, og basert på frivillige avtaler mellom grunneiere og staten. Hensikten er en oppfølging av nasjonale mål for å ivareta kulturlandskapet i Norge. 22 av Norges mest verdifulle kulturlandskap er valgt ut, med minst ett område i hvert fylke. Disse områdene har store biologiske og kulturhistoriske verdier skapt gjennom generasjoner.

I Oslo består det utvalgte kulturlandskapet av fire Nordmarksplasser som har vært i bruk siden 1700-tallet; Blankvannsbråten, Svartorseter, Slagteren og Finnerud. Alle plassene er lokaliteter med artsrike slåtteenger og godt bevarte gårdsmiljø med verdifull bebyggelse,

I Akershus er det utvalgte området

Øya – Nordre Eik. Dette området omfatter 20 gårdsbruk og her finnes det også et sjeldent godt bevart ravinelandskap. Flere av gårdene drives med aktivt husdyrhold og utstrakt beitebruk i dag, en driftsform som opprettholder det åpne kulturlandskapet og ivaretar vegetasjonen i området.

Verdifulle kulturlandskap: Blankvannsbråten er en av Nordmarksplassene som er med i de utvalgte kulturlandskapene i Oslo.

Foto:
Trude Rikheim.

Sjeldent kulturlandskap i Akershus: Lyshaug, østre ravine.

Foto: Trude Rikheim.

SLÅTTEMARKER ER UTVALGT NATURTYPE

Gjennom de siste 100 årene har 90% av slåttemarkene forsvunnet i Norge. Det skyldes endret produksjon i landbruket og gjengroing. Det er kartlagt at vi har mer enn 1500 verdifulle slåttemarker i hele landet. I 2011 fikk slåttemarker status i Naturmangfoldloven som utvalgt naturtype. Det innebærer at myndighetene må ta særlig hensyn til naturtypen i spørsmål om det skal gis tillatelse til utbygging, ulike inngrep eller aktiviteter som kan påvirke slåttemarka.

Kilde: Miljødirektoratet.

SLÅTTEENG

De som ser en slåtteeeng vil sannsynligvis kalle det en blomstereng. Slåtteeeng er en ugjødslet blomstereng som opprettholdes ved årlig slått med ljå på sensommeren og høyet ble tidligere brukt til vinterfôr eller som beitemark for dyr. De gror igjen uten aktive skjøtselstiltak og er oppført som en truet naturtype. De trues av gjengroing, oppdyrking, arealbruk og spredning av fremmede arter. Det er viktig å ta vare på slåtteeengene fordi her bor det mange planter, insekter og sopp som har blitt sjeldne. Disse plantene liker at det beites eller slås fordi dette sikrer åpne områder med god lystilgang og at konkurransesterke planter holdes unna. Mange velkjente medisiner, krydder

og blomster planter vokser her. Bevaring av slåtteeengene er også et ledd i å motvirke tilbakegangen av humler og bier i Norge. De er i tillegg levende kulturminner og gjenspeiler historie og tidligere gårdsbruk. Og ikke minst har de stor estetisk verdi!

På Svartorsetra i Nordmarka brukes tradisjonell ljå på slåtteeengene. Svartorsetra er et av de verdifulle utvalgte kulturlandskapene i Oslo.

Foto: Hallvard Elven.

BOKSPALTEN

SLÅ MED LJÅ

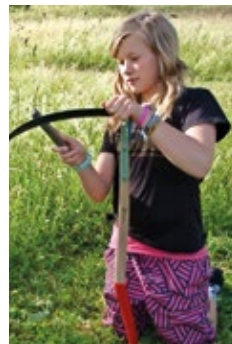
Boken «Slå med ljå» av Hans Petter Evensen, gitt ut på Sollia forlag, gir leseren en grundig og interessant teoretisk innføring i kunsten å slå med ljå. I tillegg byr boken på både norsk slåttehistorie og dagens praksis i Transilvania. Verdien av å vedlikeholde og føre videre en flere tusen år gammel tradisjon og innhøstningsmetode går som en rød tråd gjennom boken.

Her formidles solide kunnskaper gjennom åtte forskjellige kapitler om temaer som slåtteenger, arbeidsredskaper, bryning, og tørking, transport og lagring av høy. «Ut og slå» er et sentralt kapittel i boken, og her formidles det at selv om ljåslått best læres gjennom prøving og øving, så kan teoretisk kunnskap være både nyttig og interessant å ha med seg. Leseren får grundig innføring i alt om slått, fra hesjing til tradisjonell slåttemat. Lauving/styving av trær er også viet plass, det samme er skjøtting av blomstereng.

«Slå med ljå» er rikt utstyrt med bilder, illustrasjoner dikt og fortellinger som gjør materialet levende og spennende. Helt til slutt argumenterer forfatteren for at bruk

av tradisjonell håndredskap i høyonna er en del av vår felles kulturarv som fortjener en plass på UNESCOs verdensarvliste både over materiell og immateriell kulturarv. Artig var det også å finne tekst og bilder fra Naturvernforbundet sine slåttekurs på Ryghsetra i boken. Dette er en bok det er vanskelig å legge fra seg.

Omtalt av Ingunn Lund-Vang

Fra boken: Her slås det med tviending på slåttekurset på Ryghsetra i 2010. Celina Marlen har her valgt å stå på kne for å få en god brynestilling.

Boken «Slå med ljå. Bruk av håndredskap i blomstereng og annen slåttemark» er et praktverk om tradisjoner, arbeidsmetoder og historie, både læremessig og innholdsmessig.

I Oslo flytter kulturlandskapet inn i byen

Harald Nissen sitter i Oslo bystyre hvor han leder kulturkomiteen og er gruppeleder for Miljøpartiet De Grønne. Nissen har et stort hjerte for Oslo og byens grønne fremtid.

For omtrent ett år siden, i august 2015, foreslo Harald Nissen (MDG) for bystyret å bygge om rabatter, «skrotareal» og grønne ørkenner til naturlige blomsterenger i hovedstaden. Dette ble positivt mottatt i bystyret som vedtok å sette i gang et prøveprosjekt der velegnede arealer utvikles til enger med stedsegnet arts mangfold. Prøveprosjektet består i å transformere 6 ulike eksisterende lokaliteter til blomsterenger i Oslo by. Allerede tidlig i vår satte Bymiljøetaten i gang med arbeider på tre av de utvalgte stedene.

NOA har tatt en prat med Harald Nissen, bystyreprerentant for MDG i Oslo. Kan du fortelle litt om dette prøveprosjektet med å bringe kulturlandskapet tilbake til byen?

– Jeg fremmet et privat forslag i forrige periode til bystyret som fikk gjennomslag med det nye byrådet. Einar Wilhelmsen som sitter for MDG i Østensjø bydelsutvalg og jeg utarbeidet dette forslaget sammen. Selv har jeg vært opptatt av denne type problematikk rundt kulturlandskap siden 1991, da jeg sammen med Lars Haltbrekken drev fram Rotvollaksjonen. Selv om vi tapte kampen om deler av herregårdslandskapet på Rotvoll i Trondheim, klarte vi å sette bynært kulturlandskapsvern mer avgjørende på dagsorden i Midt-Norge i etterkant. Ellers har «Samarbeidsrådet for biologisk mangfold» vært en inspirasjonskilde for meg her i Oslo i de årene jeg har vært i Oslopolitikken, sier Harald Nissen. – Biologisk mangfold er ikke like lett å komme fram med som klimapolitikk.

Tre områder er valgt ut for gjennomføring av strakstiltak, ett i indre by og to i ytre by.

– Byrådet og administrasjonen har satt i gang tre strakstiltak som omfatter Fukteng/slåttemark øst for Ulsrud T-banestasjon, grunnlendt mark med engvegetasjon i Ekebergparken og tørrenger/slåttemarker på Ola Narr, sier Harald Nissen. – Utover dette er det også andre

enkeltprosjekt. Det er snakk om ulike strakstiltak som er viktige å få i gang og som vil gi praktisk erfaring i det videre arbeidet. Byrådet har laget en detaljert plan for prøveprosjektet hvor det i første fase tas sikte på å få restaurert en del verdifulle områder og prøve ut noen tiltak som for eksempel blomstereng langs T-banespor på enkelte strekk.

– I neste fase er meningen å gå videre med nye urbane områder hvor man ser for seg muligheten for nyetableringer av blomsterenger. Her må man høste erfaring og være villige til å eksperimentere. Prosjektet er i hvert fall i trygge hender med en egen prosjektmedarbeider med botanisk erfaring, tilføyer Harald Nissen.

Er prosjektet kostbart?

– Jeg har ikke noen tall for prosjektet, men ansettelse av en prosjektmedarbeider koster selvfølgelig noe. Det tas over ordinært budsjett og det er jo meningen å få dette innarbeidet i den ordinære driften hvis dette blir vellykket.

Kreves det mye vedlikehold?

– Oslo kommune kan forhåpentligvis spare penger på dette over tid hvis det blir flere blomsterenger å forvalte på bekostning av ordinære gressflater. Det vil bli snakk om forsiktig skjøtsel og ikke ordinær drift med gressklippere og andre maskiner på mange gressflater som i dag.

Når informeres Oslos innbyggerne om de nye blomsterengene?

– Dette er mer administrasjonens ansvar. Men jeg forutsetter jo at de presenterer dette prosjektet sammen med den store satsningen på blå-grønn struktur som Oslo kommune driver. Når det er sagt ønsker jeg å legge et klarere politisk trykk på oppmerksomhet rundt biologisk mangfold. Det trengs, og Oslo er på flere måter i en særstilling når det gjelder mangfoldet av natur- og kulturlandskapsverdier nasjonalt. Det er nok å nevne Bygdøy.

Har dere noe fokus på bybarn som

Den nordlige delen av enga ved Ulsrud T-banestasjon som NOA har adoptert. Her arrangerte NOA dugnad i slåtteenga lørdag den 13. august og det ble slått med ljà og raket på gammeldags vis. De kommunale blomsterengene vil bidra til at insekter og andre dyr trives, samtidig som uønskede arter fjernes.

Foto: Gro Hilde Jacobsen.

ikke er bortskjemt med naturlig natur i byen? Striglete parker og gressplener er jo ikke det samme som blomsterenger.

– Dagens byråd har et klart barneperspektiv i sin erklæring. Så at artsmangfold og menneskeskapt naturverdier som blomsterenger bør formidles til kommende generasjoner er helt klart. Det er jo når vi først skjønner kompleksiteten og artsrikdommen i vårt nærmiljø vi kan læres opp til å sette pris på og forstå nødvendigheten av å ta vare på det. Selv har jeg en liten datter i barnehagealder som igjennom barnehagen har lært seg å kjenne sitt nærområdes parker og bekkedrag.

Gunn Hilde Jacobsen fra Bymiljøetaten kan fortelle at arbeidet allerede er godt i gang ved tre lokaliteter i Oslo; på grunnlendt mark med engvegetasjon i Ekebergparken, på Ola Narr, og på fukteng/slåttemark øst for Ulsrud T-banestasjon. Planen for disse allerede etablerte engene er laget i samarbeid med Naturhistorisk museum og Omsorgsbygg. Etter

Rundkjøringen på Hausmannsplass i indre by skal forvandles til en naturlig liten blomstereng.

Foto: Gro Hilde Jacobsen.

restaurering av gjengrodd eng og tilsåing av arealer i ytre by, skal det arbeides videre med urbane blomsterfattige arealer i indre by, som rundkjøringen i Hausmannsgate.

Ola Narr: Ved engområdet på Ola Narr ligger det en midlertidig barnehage, som avvikles og tilbakeføres i løpet av sommeren og høsten. Deler av arealet som da blir brakklagt, er planlagt å inngå i blomstereng-prosjektet på Ola Narr. Her vokser blant annet den sjeldne lodnefiolen, som er rødlistet som sterkt truet, så her man ryddet og åpnet opp i skogholtet slik at den vil trives bedre.

Grunnlendt mark med engvegetasjon i Ekebergparken: Her har arbeidet bestått i rydding av unge trær på delene av området som har verdifull engvegetasjon. Et forarbeid ble utført høsten 2015, med innplantning av verdifull kalkvegetasjon.

Engområdet ved Ulsrud T-banestasjon: Området med slåtteengen ved Ulsrud T-banestasjon forvaltes av Bymiljøetaten, som har etablert et samarbeid med Naturvernforbundet om videre skjøtsel av området. I august arrangerte NOA slåttedugnad her.

Naturhistorisk museum har bidratt med lokale frø og plantemateriale som skal gi et naturlig mangfold. Bymiljøetaten har også bestilt en østnorsk blomsterengmiks for snarlig tilsåing av flere anleggsområder langs Mortensrud T-banelinje, og på brakklagte arealer etter fjerning av barnehage på Hovseter.

SETT OG SAKSET

av Ingunn Lund-Vang

«De gamle slåttemarkene opplever jeg som en av våre aller mest sanselige naturskatter.»

Ellen Hambro, direktør for Miljødirektoratet, i publikasjonen «Slå et slag for slåttemarka!».

Om skog og naturvern
«Det er mange grunner til å være skeptisk til naturvern. Hvis man er skogeier er ikke skogvern det man helst vil ha. Men det vi så i Trysil og i Ontario, er noe annet. Der var det ingen som eide skog. Kanskje kan naturverneres ønske om å endre skogbruket oppfattes som en trussel mot arbeidsplassene. Men når sysselsettingen i sektoren raser, er det få som innbiller seg at det er Gjermund Andersens skyld. Alle ser at teknologien tar over i skogen og at industrien flyttes til lavkostland.»

Sosiolog og forsker Ketil Skogen ved NINA - Norsk Institutt for Naturforskning om naturvern i bloggposten «Fra Trysil til Thunder Bay» på ketilskog.no, 10. juli. <http://ketilskog.no/blog/2016/7/17/16-trysil-til-thunder-bay>

Økt interesse for slåttemarker

Miljødirektoratet kan melde om stor interesse for å ta vare på artsrike slåttemarker og drive skjøtsel på tradisjonelt vis. Over 600 av de mest verdifulle slåtteeengene blir nå skjøttet på tradisjonelt vis gjennom arbeidet med handlingsplan for slåttemark i regi av Miljødirektoratet. Fra miljødirektoratet.no

OLE BJØRN VED ENGERSBRÅTEN

Noen eneboere syns mer enn andre i bildet. Vi har sikkert et hundretalls flere eneboere i blokk enn i skogen. Men noen velger skogen for i det hele tatt å henge sammen. Litt fuglekvidder og et haresprett kan gjøre forskjellen på mentalt liv og død.

Jeg beveger meg svært stillferdig, syns jeg selv i Miljøprosjekt Ljanselvas rike og hilser på en heire nede ved Sagdammen. Nesten helt stille står hun. Vi beveger oss uhyre langsomt begge to i blind tro på at vi ikke har oppdaget hverandre. Det rare lange nebbet er glimrende til én ting; å pirke opp en intetanende, uoppmerksom småfisk. Jeg for min del er på tur med min kjære venn puddeltispen Leika. Her er dyreliv og båndtvang. Svært kort bånd sågar. Langt bortenfor mine vante stubber. Med halen i været har Leika det festlig med nye lukter. Stadig nye lukter – lukter er morsommere enn utsikter. Så forskjellig er hun og jeg skapt. Da hun gradvis ble menneskets beste venn var allerede luktesansen fullt utviklet. Vår lar vente på seg.

Nede i hundremeterskogen, kalt Urskogen, som nidkjære tilretteleggere prisverdig har hoppet over, har noen like prisverdige mennesker lagt ut mangfoldige meter plank på de våteste partiene, slik at selv mødige knær kan bevege seg igjennom. – Var det et par dådyrøyne jeg så litt oppe i lia? Sitt stille så dukker de nok opp igjen.

Nedenfor Urskogen, nede ved elva der stikkveien opp til Engersbråten går, kom-

KreativStrek/Sundthel

Stubbesitter

mer det som fikk meg til å ta turen. En minnetur for Ole Bjørn.

Han hadde satt opp et skikkelig rulleverk av et hus, hinsides stygt og pent, uten vater og metermål. Gjort av materialer av odde slag han hadde sett sitt snitt til «å ta vare på». Det taler til kommunens og mange vennlige naboers heder at de lot være å gjøre noe med det så lenge han levde. Men i vinter tok livet slutt. Vi møttes bare én gang. Borte er huset og dørskiltet malt med grov penselbust på en blikkplate:

«Her bor: Kaninen Pytti-Pytt og katten Pottigutt og Ole Bjørn Pytti Sprett.» Slikt selskap kan gjøre livet levelig for mannen.

Litt unna ute på vollen sto et annet skilt:

«Olga Magnussen født 24/7 1913 gått i tysk minefelt ved Lista Vestheim 3/10 1944.» Slikt kan ha gitt gutten grunnskuddet.

Nå er alt borte, bare en pent striglet voll er tilbake. Snart kommer visst en benk og en minnetavle, har jeg hørt. Pussig type må han ha vært denne Ole Bjørn, vil vi få høre om noen år. Et pust i sivet, han også.

Vi høres av.

BLI MED I NOA OG LOKALLAGENE VÅRE

VIL DU VÆRE MED Å ARRANGERE ET SIDESPRANG I HØST?

Det blir Sidesprang i Nordmarka, Lillomarka og Østmarka, i både Oslo og Akershus. Vi gir turveigåere en litt annerledes skogsopplevelse ved å guide dem inn på en sti. Sett av datoen: 04.09 i Lillomarka, 25.09 i Nordmarka og 16.10 i Østmarka. Send mail til: maria@noa.no om du vil være med på noen av våre arrangementer som frivillig og hjelp oss å ta vare på naturen!

LOKALLAG I NOA

Send rettelser til noa@noa.no

NATURVERNFORBUNDET I ASKER

Kontaktperson: Jan Häusler, Postboks 332, 1372 Asker, 982 99 667, asker@noa.no

NATURVERNFORBUNDET I BÆRUM

Kontaktperson: Bjørg Petra Brekke, Postboks 252, 1319 Bekkestua, 976 76 690, bpbr@online.no

NATURVERNFORBUNDET I FET

Kontaktperson: May Oldervik, 997 41 483, fet@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I GORUDDALEN

Kontaktperson: Helen Svensson, 91 76 49 02, hbmsvensson@gmail.com

NATURVERNFORBUNDET I LØRENSKOG

Kontaktperson: Per Flatberg, 90 51 50 46, p.flatberg@getmail.no,

NATURVERNFORBUNDET I NANNESTAD/GJERDRUM

Kontaktperson: Kåre Hombles, 926 96 375, k.hombles@online.no

NATURVERNFORBUNDET I NES

Kontaktperson: Karin Leonhardsen, 977 38 121, nes@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET PÅ NESODDEN

Kontaktperson: Peter Schjøberg, 66 91 48 50, pschjo@hotmail.com

NATURVERNFORBUNDET I NITTEDAL

Kontaktperson: Hiltrud Hemmersbach, 67 07 95 44, naturvernittedal@gmail.com

NATURVERNFORBUNDET I OPPEGÅRD

Kontaktperson: Mariella Memo, marimemo@online.no

NATURVERNFORBUNDET I OSLO NORD

Kontaktperson: Åke Hartmann, Ullevålsveien 52, 0454 Oslo, 901 01 415, ake.hartmann@gmail.com

NATURVERNFORBUNDET I OSLO SØR

Kontaktperson: Ingvild Melvær Hanssen, 990 04 232, oslosor@noa.no

NATURVERNFORBUNDET I OSLO VEST

Kontaktperson: Georg Reiss, 901 42 331, oslovest@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I OSLO ØST

Kontaktperson: Pernille Hansen, 99 77 43 37, osloost@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I SKEDSMO

Kontaktperson: Birgitta Prøis, 977 17 485, birgitta@flangset.net

NATURVERNFORBUNDET I SKI

Kontaktperson: Stein Kr. Martinsen, 930 81 173, gaupestein@online.no

NATURVERNFORBUNDET I VESTBY

Kontaktperson: Kristian Vahl Østbye, Ugleveien 15, 1555 Son, 971 74 728, kristian.ostbye@bym.oslo.kommune.no

NATURVERNFORBUNDET I ÅS

Kontaktperson: Hans Erik Lerkelund, 477 12 456, lerkelund@gmail.com

NATUR OG UNGDOM/NNV - OSLO STUDENTLAG

Kontaktperson: Tora Turøy, 907 24 250, toraturøy@gmail.com

NATUR OG UNGDOM/NNV - ÅS STUDENTLAG

Kontaktperson: Lea Kristine Floyd Myklebust, 415 48 976, naturvern.umb@gmail.com
(les mer på Facebook: www.facebook.com/naturvernmbu)

KONTAKTPERSONER I REGIONER UTEN LOKALLAG

FROGN Kontaktperson: Sylvi Ofstad, 954 63 522, s-ofstad@online.no

SØRUM Kontaktperson: Helge Njaa, 905 00 728, helge.njaa@goodtech.no

ENEBAKK Kontaktperson: Kjell Arild Ødegård, 473 82 810

AURSKOG-HØLAND Kontaktperson: Yvonne Ødegaard, 477 12 456, yvonneodegaard@gmail.com

SETT OG SAKSET av Ingunn Lund-Vang

Bier og allemannsretten

I begynnelsen av juni fraktet Mikkel Dagestad og Marius Presterud/Oslo Apiary & Aviary en kasse med bier til fots langs Oslofjorden, fra Sørenga/Bjørnvika til Henie Onstad Kunstsenter på Høvikodden. Turen ble en utfordring til tross for den norske allemannsretten, siden ruten flere steder var sperret av høye gjerder. Turen var både en utforskning av publikums rett til fri ferdsel, høstingsrett og oppholdsrett langs Oslofjorden og en del av utstillingen «Nikolai Astrup – Norske Landskap». Biene bor nå på taket av Henie Onstad Kunstsenter. <https://osloapiary.com>

Dødelig og smittsom dyresykdom rammer hjortevilt

«– For å unngå smitte må Oslo kommune nå slutte å sette ut saltslikkesteiner til elg i Marka, sier Knut Johansson, som er seksjonssjef for Nordmarka i bymiljøetaten i Oslo kommune. Hvert år setter kommunen ut et titall slike steiner. Men på grunn av den dødelige dyresykdom Chronic Wasting Disease (CWD) må kommunen kutte dem ut. Sykdommen rammer elg, rein, hjort og rådyr, og angriper nervecellene. Lignende sykdommer er skrapesyke hos sau og kugalskap hos storfe.»

Nina Didriksen og Victoria Wilden for nrk.no, 12. august

Nå kan du bestille Markakalenderen 2017. Ved å kjøpe Markakalenderen får du 12 flotte markabilder og 12 turforslag i eventyrskog. Her kan du oppdage nye områder i Marka og bli oppmerksom på de biologiske mangfoldet marka skjuler. Kalenderen dekker alle Markas områder, du kan oppdage eventyret i nye og gamle områder, finne naturroen, mulighetene og magien. Ønsker du å dele hele marka med familie, venner eller kolleger er dette julegavetips til deg som er tidlig ute. Ved kjøp av kalenderen bidrar du til NOAs arbeid til å ta vare på vårt grønne Oslo, spre naturkunnskap og naturglede.

MARKAKALENDER 2017

169,- /stk.

Porto og ekspedisjonsgebyr kommer i tillegg.

Rabatt ved kjøp av mer enn én kalender. Priser:

1 eks. kr 169,-
2–5 eks. kr 159,-/stk.
6–10 eks. kr 149,-/stk.
11–20 eks. kr 129,-/stk.
Be om pris ved bestilling av mer enn 20 eks.

Markakalenderen utgis av NOA. Kalenderen måler 21cm bredde og 29cm høyde.

BESTILL I DAG: Klipp ut kupongen, send bestilling til noa@noa.no eller ring NOA på 22 38 35 20. Kalenderen er klar for utsendelse i begynnelsen av november. Kommer du innom Vøienvolden i kontorets åpningstid slipper du porto og gebyr.

Jeg bestiller herved eksemplar/er av NOAs Markakalender 2017.

Kalenderen koster **169,-/stk.**, porto og ekspedisjon kommer i tillegg.

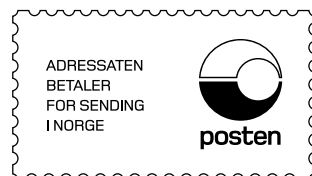
DET GIS RABATT VED KJØP AV MER ENN EN KALENDER – SE PRISER*

.....
Navn

.....
Adresse

.....
Postnummer og sted

*PRISER: 169,-/stk. • 2–5 eks. 159,-/stk. • 6–10 eks. 149,-/stk. • 11–20 eks. 129,-/stk.
Be om pris ved bestilling av mer enn 20 eks.

Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus
Svarsending 2209
0091 Oslo